

© Gerard Joan BARCELO
Universitat Pau Valéry Montpelhièr III
joan_barcelo2000@yahoo.fr

L'occitan e lo catalan : doas lengas bessonas ? Un futur comprometet¹.

1. Introduccion

Dins la presentacion per Joan A. Argenter de la *Gramatica occitana* d'Alibèrt, se pòt legir l'idèa que lo catalan e l'occitan son bessons. Aquesta idèa es pas vertadièrament nòva, benlèu perque las semblanças entre las doas lengas pareisson evidentas, e i a doncas fòrça linguistas que las vòlon acampar dins un meteis grop, coma lo remembra J. Allières (2001 : 214). Òm pòiriá dire tanben qu'entre lo catalan e los dialèctes occitans i a tantas correspondéncias sistematicas, tan foneticas coma lexicalas e morfosintaxicas, que se pòdon considerar coma de variants d'una meteissa lenga compresa coma diasistèma coerent : se uèi lo catalan es vist coma una lenga independenta, aquò es lo resultat d'una autonomizacion, es a dire d'una elaboracion especifica segon la quala lo catalan es vengut una lenga de cultura autonòma (veire per las aisinas d'anàlisi sociolinguisticas Kloss 1978²).

Per segur, avèm pas la pretension, aici, de relevar totas las semblanças, mas i a çà que la una diferéncia importanta que cal senhalar : l'expression del futur. O puslèu (e per èsser mai exacte) calriá parlar del temps verbal futur eiretat de l'epòca romanica. D'efièch, a causa de l'abséncia d'un temps gramatical concurrent en catalan, coma o mostrarem (o coma o anam mostrar) se pòt dire que lo futur eissit de l'infinitiu latin seguit del present de *habere* a pas lo meteis significat dins las doas lengas, e l'origina d'aquesta diferéncia es benlèu lo ligam amb l'enonciacion.

2. Una basa comuna : lo temps futur romanic

Recordem d'en primièr que lo temps verbal futur (futur simple – e tanben lo futur anterior, o compausat, que n'exprimís la valor aspectuala d'acomplit) proven de l'infinitiu seguit del present del vèrb latin *habere*. Aquesta forma verbala es plan atestada dins las lengas romanicas, mas seriá çà que la vertadièrament abusiú de la qualificar de panromanica, ja que lo sard³, lo romanés e lo retoromanic⁴ la coneisson pas stricto sensu. Pasmens, per segur, existís tant en occitan coma en catalan. Òm sap que foguèt, doncas, originalament, una perifrasi latina, e cal remarcar qu'en occitan ancian lo temps verbal futur foguèt sentit coma tal, ja qu'i èra possible de desjúnher l'infinitiu de l'auxiliar sos-jasent : *a + cantar* allòc del *cantarà* modèrne (Lafont 1967, 209). Dins de tèxtes medievals⁵, ne trobèrem fòrça exemples :

¹ Comunicacion al primièr Obrador de linguistica occitana, lo dimars 27 d'agost de 2002.

² Grandmercegi Domergue Sumien per me'n aver indicada la referéncia.

³ Construtz son futur sus *dever* e sus una perifrasi construcha sus l'auxiliar *app'a*; mas òm pòiriá pensar qu'aquesta es una varianta analitica de *cantare habeo*. Emai aprovèssem aquesta interpretacion (plan discutibla, que la perifrasi es mai recenta), cal remarcar qu'aquela lenga a pas desvolopat de futur « simple », valent a dire sintetic, o se òm ne considèra l'etimologia, *sintecizat*, qu'èra d'en primièr perifrastic.

⁴ Lo romanés possedís tres tempses, totes analitics. Lo primièr, literari, s'apuèja sus de variants de *voler*, prés coma auxiliar : *voi face* « farai ». La lenga parlada utiliza siá un morfèma *o* seguit del subjonctiu, siá lo present de l'indicatiu de *aver* seguit el tanben del subjonctiu. Quant al retoromanic, utiliza *venir* coma auxiliar.

⁵ MÉJEAN-THIOLIER Suzanne e NOTZ-GROB Marie-Françoise (éd.), 1997, *Nouvelles courtoises occitanes et françaises*, Paris, Le Livre de Poche.

(1) *E far t'ai donar tals soldadas* (p. 184) ;

(2) *Et yeu portar l'ay veramen ; / E car avetz tan bel esgart, / Saludar l'ay de vostra part* (p. 194)

La meteissa causa se pòt observar en catalan ancian, qu'el tanben intercalava entre infinitiu e desinència los pronomes personals complements clitics : veire Badia i Margarit (1994 : 372), e Pérez Saldanya (1998 : 287), que ne dona d'exemples e segon lo qual « el futur analític es pot documentar durant tota l'edat mitjana (i fins al segle XVII en documents arcaïtzants). » Aquesta persisténcia de formas analiticas del futur romanic se tròba tanben dins d'autres lengas romanicas, es a dire lo castelhan ancian e lo portugués, que uèi encara practica obligatòriament l'intercalacion dels clitics : *cantá-lo-ei* « lo cantarai ».

Una altra particularitat, sintaxica aquesta vegada, que l'occitan parteja amb lo catalan, es la preséncia del subjontiu present allòc del futur dins las subordinadas, en particular las temporalas. Las gramaticas atribuisson aqueste emplec al gascon e a l'oèst del domeni lengadocian. O confirmava nòstre còrpus de Barceló (2003), ja que n'i relevèrem pas cap d'ocurréncia, exceptat dins los tèxtes de Bernat Manciet (en gascon) e dins las *Nòvas agenesas*, que coma o indica lor títol, apertenon al lengadocian occidental. A despart dels ligams entre futur e subjontiu, que meritarián una analisi aprigondida, òm pòt explicar aqueste emplec per la proximitat geografica de lengas ont es regular, valent a dire las lengas ibericas. Benlèu a causa de l'influéncia del castelhan, lo catalan coneis el tanben aqueste emplec del subjontiu, que coexistís amb lo futur simple. La concurréncia entre futur simple e present del subjontiu en occitan e en catalan mòstra, qué que ne siá, lor posicion intermediària entre las lengas ibericas (galician-portugués e castelhan) ont sonque lo subjontiu es possible, e, d'un latz, lo francés, e de l'autre, l'italian, ont sonque se pòt emplegar lo temps futur.

En cambi, podèm observar una diferéncia entre las doas lengas : lo FS⁶ catalan es benlèu mens modal que lo de l'occitan. La lenga d'òc coneis d'efièch un futur conjectural mentre que lo catalan, çò sembla, l'accepta mai dificilament (veire dins aquesta revista nòstre article sus lo(s) futur(s) occitan(s) e la modalitat).

D'una faïçon generala, doncas, catalan e occitan pareisson parièrs quant al FS. Pr'aquò aquesta semblança es benlèu subretot etimologica e morfologica, e pas vertadièrament semantica, ja que la preséncia d'un concurrent al futur simple en occitan contemporanèu es pertubadoira. S'agís de la forma *vau far*, que morfologicament existís dins las doas lengas, mas amb una evolucion semantica plan diferenta d'una lenga a l'autra.

3. La perifrasi *vau far* en occitan contemporanèu : la constitucion recenta d'un concurrent al futur simple.

Dins Barceló (2003), mostrèri, segon un metòde contrastiu amb lo francés, que lo FP, dins la lenga actuala, fonciona coma un concurrent vertadièr del FS. Ne podèm donar coma indici que de FP occitans pòscan èsser revirats per de FS franceses, coma dins aiceste exemple gascon bilingüe:

(3) « Dens las Lanas, que *va estar hèit* au debut d'aost a l'abadia d'Artós, magnific bastiment qu'aparten au Conselh generau [...] »

⁶ Atal, d'ara endavant, sonarem lo futur simple.

« Dans les Landes, ce *sera fait* au début d'août à l'abbaye d'Artous [...], magnifique bâtiment qui appartient au Conseil général [...] » (messatge electronic 26/06/2002)

Parallèlament, constarèri l'eliminacion de *vau far* coma equivalent del preterit en occitan modèrn o, çò que seriá mai exacte, actual, que Mistral l'emplegava de còps que i a :

(4) E'm'acò veici qu'un jour, en legissènt, iéu crese, lou *Magasin des familles*, *vau tounba* sus un rode onte se descrivié la chartrouso de Vau-Bono emé la vido contemplativo e silencioso di Chartrous. (*Memòri e raconte*⁷ [1906] : 106).

Mas coneissiá tanben lo FP :

(5) – E ta maire, me faguère, que i'as pas di adieu ! e que, quand *vai saché* qu'auras despारेigu, *se vai metre* à noun plus e te cerca pertout, d'amount, d'avau, la pauo femo, cridant, descounsoulado coume la maire de Sant Gènt. (*ibid.* : 106)

S'es pas fòrabandit que la valor de preterit siá encara realizada dins certans parlars gascons, en particular bearneses (veire per exemple Fleischman 1982 : 83), ne trobèri pas cap d'ocurréncia dins lo còrpus de Barceló 2003⁸. Me semblèt doncas lèime de dire qu'aqueste emplec èra « archaïque » (Vernet 2000 : 78), e supausèri que l'aparicion d'un FP foguèsse correlativa amb la disparicion de *vau far* coma preterit. Pasmens, ne trobèri una ocurréncia dins lo còrpus oral de Claus Pusch (2001), còrpus consagrat en particular als parlars gascons:

(6) Se mos introduim un shinhau tot just ena istòria dera val d'Aran vedem qu'aguesta limitación física e er hèt de èster ua zòna estrategica li *va configurar* ar aranés de absolutament decidit [...] (A 365)

Coma lo co(n)tèxt o indica, s'agís de soscar a l'istòria de la Val d'Aran : *va configurar* s'interprèta doncas coma un passat. Atal o explica tanben C. Pusch, que precisa que s'explica sens dobte per una interferéncia amb lo catalan. O pensi tanben, que los parlaires⁹ qu'interroguèri acceptèron pas l'existéncia d'un preterit perifrastic en aranés. O confirma, dins la meteissa part del meteis còrpus, aicesta atestacion d'un FP :

(7) A partir d'ací era mia companha Verònica B* vos *va explicar*¹⁰ qu'ei exactament aquerò que se hè entà dignificar e normalisar era nòsta lengua – gràcies (A 372-373).

Cal remarcar que lo còrpus de Pusch nos pòt permetre de veire clarament l'espandiment del FP dins la lenga parlada : i trobèri d'efièch 76 ocurrencias de FP contra 75 del FS. La diferéncia en favor del FP es encara mai granda se destriam l'oral espontanèu de l'oral preparat o mai o mens formal. Pel cas de l'oral espontanèu, trobam 56 ocurrencias de FP contra solament 23 del FS, mentre que l'oral preparat (discors politic, novèla radiofonica) o

⁷ Reeditat en 1980 per las edicions Culture provençale et méridionale Marcel Petit. La paginacion qu'indiqui correspond a aquesta edicion.

⁸ Pr'aquò, n'i a benlèu qualques traças dins la lenga parlada actuala, ja que R. Lafont, consultat per l'intermediari de J. Bres (los grandmercejam a totes dos), nos diguèt que lo torn existissiá (mas plan rarament emplegat) en francitan : « Il va pas traverser la route à ce moment ».

⁹ Lo linguista Aitor Carrera Baiget e lo Burèu de la Lenga aranesa, que grandmercejam a totes dos.

¹⁰ Sembla estonanta, en aranés, la forma *va explicar* puslèu que *va a explicar*, mas es possible que siá la consequéncia d'un iat.

mai formal (explicacions d'una guida) mòstra exactament la proporcion invèrsa : 20 FP contra 52 FP.

Se resumissèm totas las donadas, se pòt supausar que l'occitan desvolopèt un segond temps verbal futur, a una data puslèu recenta, bensai a la debuta del sègle vinten, e qu'aquò se faguèt contra la valor de preterit. Un indici d'aqueste caractèr recent se tròba benlèu dins lo còrpus de Gonzalez (1977) :

(8) Anatz vos'n, *farem* petar. (p.119)

En francés, dins lo contèxt d'un avertiment senhalant l'imminéncia d'una explosion, lo FP pareis mai natural : « nous allons faire péter », mai que mai se comparam amb lo FS : « Allez-vous en, nous ferons péter ». Mas, una pagina mai luènh, es lo FP qu'apareis aqueste còp dins la transcripcion occitana :

(9) Bòn. E ben à [*sic*] tala ora, *anam far* petar. (p.120)

Podèm doncas supausar que, dins l'estat de lenga al qual correspond aqueste còrpus, lo FP s'es pas encara impausat. La preséncia d'un circumstant temporal (aicí *a tala ora*) mòstra que la perifrasi *anam far* es pas estrictament aspectuala : s'agís d'un temps verbal : *a contrario* seriá impossible de dire * *a tala ora sèm a mand de far petar*, a causa de la natura aspectuala de la perifrasi *èsser a mand de far*.

Per explicar l'aparicion d'un segond temps gramatical futur, es possible que la situacion de bilinguisme e la recuolada de la lenga d'òc fàcia al francés ajan pogut tament influenciar los parlaires que la perifrasi occitana se siá adaptada a la perifrasi francesa¹¹. Mas cal remarcar tanben qu'aquesta meteissa evolucion es pas ignorada per d'autres lengas romanicas, es a dire lo castelhan e lo galician-portugués, sens que se pòsca suspectar una influéncia francesa, quina que siá. Dins totas aquestas lengas, se compren sens cap de dificultat que la perifrasi, originalament espaciala, aja pogut venir aspectuala, e qu'aquesta, perque son ligats la dintrada dins lo procès e l'avenidor vist subjectivament coma epòca que lo parlaire deu aténher, aja abotit a la constitucion d'un temps verbal, que pòt concurrènciar e quitament menaçar de remplaçar lo FS. A aqueste prepaus, Fleischman (1982 : 85-86) senhala¹² que dins de varietats familiaras de castelhan d'America centrala seriá a se constituir una forma sintetica del FP (*yo vadormir* per *voy a dormir*). La sintecizacion correspond a un degrà naut de gramaticalizacion e doncas de frequéncia de la forma verbala.

Se resumissèm, se deu pas necessàriament dire que l'occitan calque lo francés : aqueste renovament de l'expression verbo-temporal del futur es comun a d'autres lengas romanicas.

De mai, en defòra del territòri francés, cal remarcar, coma o avèm apercebut ennaut, qu'una evolucion similara s'obsèrva en occitan aranés. D'informaires araneses¹³ nos confirmèron l'existéncia d'un futur perifrastic dins aqueste dialècte gascon, ont sembla possible de realitzar de frases coma en (10) :

(10) Deman (que) vou a anar tath restaurant. Deman (que) vou a anar entath mercat.

Per segur, la preséncia de la preposicion *a* entre l'auxiliar e l'infinitiu pòt far pensar a una influéncia del castelhan *voy a hacer*, sens qu'aquela influéncia eventuala siá la sola

¹¹ O poiriam pensar tanben pr'amor que los occitanofòns naturals d'Itàlia semblan pas emplegar de FP. Grandmercejam Luca Quaglia per aquesta entre-senja.

¹² L'autora cita ANDERSON E. W., 1979, « The Development of the Romance Future Tense: Morphologization II and a Tendency Toward Analyticity », *Papers in Romance I*, p. 21-35.

¹³ Lo Burèu de la Lenga aranesa e lo linguista Aitor Carrera Baiget, que grandmercejam.

explicacion possible, ja que per exemple l'occitan lengadocian a vegadas emplega la preposicion entre un vèrb de moviment e l'infinitiu :

(11) Anirem a nos banhar deman. (exemple bailat per Vernet (2000 : 2))

Lo desenvolopament d'un futur perifrastic en aranés se pòt doncas explicar d'una altra faïçon que pel calc de la perifrasi espanhòla : per una gramaticalizacion analòga e parallèla a la que s'es manifestada dins d'autres lengas romanicas. Pasmens, es versemblant que lo castelhan aja influénciat l'aranés dins la causida d'emplegar sistematicament la preposicion.

4. Lo cas del catalan : una causida opausada

4.1 Una perifrasi escassa

Plan diferenta de la de l'occitan es la situacion del catalan. Mentre que l'occitan a gaireben abandonat la possibilitat d'exprimir lo passat amb *vau far*, sabèm que lo catalan *vaig fer* a de fach remplaçat, mai que mai en catalan central, lo preterit eiretat del perfach latin, tament que per exprimir una tension vers l'avenir, es venguda necessària a la perifrasi la preposicion *a* : *vaig a fer*.

Al contrari del *vau far* de l'occitan, qu'es ara un futur perifrastic vertadièr, *vaig a fer* pareis èsser demorat, o anam veire, dins sos emplecs non espacials, una perifrasi aspectuala, simetrica d'*acabo de fer* (« veni de far »).

Precisem d'en primièr que la nòrma regèta aquesta perifrasi, coma o pròva la condemnacion per las gramaticas (veire, per exemple, López del Castillo 1999, 124). Aquela actitud de la nòrma sembla correspondre a la raretat de la perifrasi, dins la lenga oral coma dins la lenga escricha. Atal, dins lo còrpus de Payrató-Alturo (2002), que conten 50 FS, i a pas cap d'ocurréncia de la perifrasi al present de l'indicatiu que corresponda a un emplec non estrictament espacial. Las 4 ocurrencias trapadas dins lo còrpus, presentadas de (12) fins a (15), pareisson totas exprimir sonque un desplaçament, logicament implicat per l'accion de se cercar una bièrra (12), d'estendre la farda quand òm es dins la sala de manjar (13), d'ensajar d'aver un apartament (14) o de posar un objècte (15) :

(12) jo *vaig a buscar* una cervesa (p. 55)

(13) *vaig a estendre* això (p. 63)

(14) hi *van a demanar* pis (p. 79)

(15) *vaig a posar* la (p. 83)

Per çò que concernís l'escrich, la perifrasi, amb l'auxiliar al present de l'indicatiu, es lèumens absent dels jornals quines que sián : n'i a pas cap dins los numèros de *Vilaweb*, del *Diari de Balears*, d'*Avui* e del *Periòdic* qu'avèm consultats. Dins una pèça catalana, *Catalans a la romana*, de Joan Rosquellas i Gill¹⁴, n'avèm pas trobat cap d'ocurréncia tanpauc çò que contrasta fòrtament amb las òbras dramaticas occitanas del còrpus de Barceló (2003), e, per ne donar un exemple mens literari, dins la correspondéncia de mai de trenta ans (de 1940 fins a 1975) de dos poètas catalans, Rosa Leveroni e Josep Palau i Fabre, se tròba pas qu'una sola aparicion d'aquesta forma, que d'alhors lo sens n'es benlèu, dins aqueste cas precís, aspectual mai que non pas temporal, ja que s'agís d'un futur immediat e que i a pas d'advèrbis de temps dins lo contèxt. La revirada occitana ne poiriá doncas èsser *soi a mand de vos donar* :

¹⁴ ROSQUELLAS I GILL Joan, 1998, *Catalans a la Romana*, Barcelona, Editorial Millà.

(16) *Vaig a donar*-li una notícia que potser encara no sap -potser sí, corren tant les coses a casa nostra!-, ja en tenim un més a la colla dels bons: en Ferran Soldevila ha arribat fa pocs dies a Barcelona. (Rosa Leveroni à Josep Palau i Fabre, 15/09/1943)¹⁵

La perifrasi, amb *anar* a l'imperfach, pareis mai frequenta per exprimir un futur del passat : trobam de còps que i a qualques ocurrencias d' *anava a fer* dins lo jornal *Vilaweb* dins la Telaranha, mentre que n'avèm pas jamai relevadas cap per *vaig a fer*. Pasmens, n'i aviá pas, per exemple, dins lo quotidian bilingüe *El periódico* del 10 de febrèr de 2002. Aquesta abséncia pòt çà que la correspondre non pas a la nòrma, mas a una ipernòrma, que A. Gavaró e B. Laca precisan (2002 : 2693) que lo torn *anava a fer* existís « amb certa frequéncia en la llengua escrita ». E dins la lenga parlada tanben : cal remarcar que ne trapam una ocurrencia clara dins lo còrpus de Payrató-Alturo (2002) :

(17) Quina por
Pensar que m' *anava a cremar* (p. 26)

Aquesta preferéncia clara del catalan pel FS, la podèm ilustrar mercé a un exemple contrastiu, ja evocat dins Barceló (2003 : 179). Trobèrem sul sit internet de l'acadèmia de Montpelhièr¹⁶ un exemple que mòstra sens cap d'ambigüitat qu'occitan e catalan son pas brica bessons quant al FP. S'agís d'una cançon de Lluís Llach, « L'Estaca », que'n podèm legir d'en primièr la version originala catalana, e puèi la revirada occitana (lengadociana, per èsser mai precís). Los quatre primièrs versos del refranh :

(18) Si estirem tots, ella *caurà*
i molt de temps no pot durar,
segur que tomba, tomba, tomba
ben corcada deu ser ja

son revirats en lenga d'òc de la faïçon seguissenta :

(18') Se tiram totes, *vai tombar*
gaire de temps pòt pas durar
segur que tomba, tomba, tomba
plan clinada es adejà.

La raretat de *vaig a fer* es doncas evident, mas, per aver una idèa mai precisa de la preséncia o de l'abséncia de *vaig a fer*, benlèu calriá tanben prestar atencion als dialèctes del catalan ont lo preterit simple (*preterit perfet*) es encara viu. Dins Barceló (2003 : 180-181), aviái remarcat que dins los articles d'un jornal balear, publicat dins la Telaranha, *Diari de Balears*¹⁷, predominavan los preterits simples, ja que òm ne compta 27 contra 4. Al contrari, a la meteissa data, lo 27 de març de 2002, dins lo jornal catalan *Avui*¹⁸, lo preterit perifrastic èra clarament mai frequent : i relevèri pas cap d'ocurrencia de preterit simple. Se podíá doncas pausar una question : quand *vaig fer* a pas completament remplaçat lo preterit simple, e que doncas un risc de confusion fonetica (sovent evocat per explicar lo non-desvolopament de *vaig a fer* en catalan estandard) es mai feble, se pòt observar una frequéncia mai granda de

¹⁵ LEVERONI, Rosa, et PALAU I FABRE, Josep, 1998, *Epistolari*, Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

¹⁶<http://www.acmontpellier.fr/Pedagogie/Disciplines/occitan/ressorsas>.

¹⁷ <http://www.diaridebalears.com>.

¹⁸ <http://www.avui.com>.

vaig a fer ? Çà que la, cap d'ocurréncia d'aquesta forma apareguèt pas dins lo jornal publicat a las Balearas.

4.2 L'excepcion valenciana ?

Pasmens sembla que la situacion del valencian, ont s'emplega encara la forma de passat simple, siá diferenta de las del malhorquin e del catalan estandard. Avèm trobat, en (19) e (20), d'ocurréncias de *vaig a fer* que fan pensar que s'agís d'un futur perifrastic vertadièr :

(19) Sóc de les que pensa que no he de convèncer ningú i que les meues conclusions no m'han costat poc. Per tant, no *vaig a facilitar* que una altra persona les tinga, sense obrir els ulls. [Messatge electronic 08/05/2003]

(20) En referència al missatge d'Andreu Moreno, sobre el que passa al parlar en valencià en València, *vaig a dir* el següent: On trebalhe varen anar unes xiques i parlaven en valencià, i efectivament com diu el Sr. Moreno la dependenta no va dir ni una paraula en valencià, ni tampoc va posar mala cara, al contrari. [Messatge electronic 22/06/2003]¹⁹

Lo darrièr exemple mòstra que l'emplec de *vaig fer* empacha pas lo foncionament de *vaig a fer* coma forma del futur : *va dir*, *va posar*.

Mas se poiriá objectar que son d'exemples isolats, de simples incorreccions. Es vertat que l'autora del primièr missatge mòstra a la fin una inseguritat linguistica : « Perdoneu les possibles errades gramaticals i sintàxiques ». Çà que la, aquò explicariá pas que lo centre d'aprendissatge de lengas de l'Universitat de València empleguèsse dins sa pagina d'acuèlh *vaig a fer* coma equivalent exact del futur perifrastic castelhan : la version valenciana ditz d'efièch :

(21) a. Ara sí que *vaig a estudiar* idiomes

mentre que la castelhana anóncia :

(21) b. Ahora sí que *voy a aprender* idiomas.

Lo sens de la perifrasi s'interprèta pas brica coma espacial (o espaciotemporal), que la version anglesa de l'eslogan es *Now it's time to learn languages*. Coma s'agís aici d'un tèxt universitari que per natura supausa un nivèl de lenga exigent, la valor futura²⁰ de *vaig a fer* sembla plan acceptada, e en tot cas desenvolopada, dins lo dialècte valencian actual. Aquesta ipotèsi es confirmada per la preséncia de *vaig a fer* coma futur perifrastic sul sit del València (lo famós club de fotbòl de València), ja que, per exemple lo 13 de genièr de 2003, legiguèrem dins una entrevista :

(22) Queda un món per a acabar i *anem a donar* encara molta guerra en esta Lliga.

mentre que sul sit del Barça (lo club de Barcelona), dins una entrevista del 22 de novembre de 2002, lo futur perifrastic del castelhan *va a pasar* es revirat pel futur simple catalan *passarà* :

¹⁹ Aquestes dos exemples son dialectalament marcats coma valencians : s'i tròban, per exemple, lo subjunctiu en –a (*tinga* vs *tingui*) e la desinència –e de la 1^{èra} persona de l'indicatiu present (*treballe* vs *treballo*).

²⁰ La preséncia de l'advèrbi de temps *ara* fa pensar que s'agís d'una valor *temporal* e non pas *aspectuala*.

(23) a. (version catalana)

Fcbarcelona.com : Un pronóstico.

Moyà : No sé què *passarà*, m'agradaria una victòria blaugrana, però crec que pot acabar en empat.

Ferrero : Crec que guanyarà el Madrid.

b. (version castelhana)

Fcbarcelona.com : Un pronóstico.

Moyà: No sé qué *va a pasar*, me gustaría una victoria del Barça, pero creo que puede terminar en empate.

Ferrero: Creo que ganará el Madrid.

Trobam una darrera confirmacion de l'expandiment de *vaig a fer* coma futur perifrastic en valencian dins aiceste testimòni d'un informaire valencian interrogat per corrièr electronic :

En el meu parlar, i imagine que arreu del PV [= País valencian], "anar+a+inf" s'usa només quan l'acció s'ha de produir en eixe mateix moment:

Mira! He trobat el llibre que buscava i vaig a buscar aquella informació.

Vaig a fer un poc de faena que no he fet res en tot lo dia.

Actualment s'observa entre els parlants jóvens acastellanats [...] com "anar+a+inf" comença a funcionar com el futur perifràstic del castellà:

Vaig a estudiar francès a l'EOI.

Anem a recórrer tota Europa.

4.3 Aspecte e non pas temps ?

Se parlam pas del valencian, la perifrasi, dins una lenga coma lo catalan, sembla mai aspectuala que non pas temporal, ja que pareis pas exprimir que la dintrada dins lo procès. López del Castillo 1999, 124 ditz que s'agís d'una « perifrasi de futur immediat », e un diccionari castelhan-catalan²¹ prepausa las reviradas següentas : « ir a [*seguido de infinitivo*] [*indicando el futuro*] [*se traduce en futuro*] *Voy a escribir un libro*, escriuré un llibre; [*estar a punto de*] *anar a. Voy a comer ahora mismo*, vaig a dinar ara mateix. »

Es doncas una perifrasi incoativa, mas dins aqueste emplec tanben, condemnat per las gramaticas, remembrem-o, es clarament concurrenciada pel FS, eventualament acompanhat de l'advèrbi *ara*. Per exemple, dins un diccionari franco-catalan dels falses amics²², legissèm, coma revirada de « nous allons dîner », e doncas de « anam sopar » : « ara soparem »

Mas revirada val pas exemple autentic. Dins lo còrpus de Payrató-Alturo se tròban 6 occurréncias del FS precedit *d'ara*, per exemple :

(23) a. doncs a mi ara em farà falta (p. 43)

b. ara aniré a buscar totes les teves obres que tinc jo dalt (p. 44)

De la natura estrictament aspectuala de *vaig a fer* ne podèm trobar mai d'una confirmacion. Maria Josep Cuenca (1996 : 164) renga *anar a* demest los vèrbs aspectuals :

Quant als [verbs] aspectuals, hom sol diferenciar els valors següents: incoatiu (*anar a + infinitiu*, *començar a + infinitiu*, *rompre a + infinitiu*), reiteratiu (*tornar a + infinitiu*), duratiu (*estar + gerundi*, *anar + gerundi*, *continuar + gerundi*), i perfectiu (*arribar a +*

²¹ SAGRISTÀ I ARTIGAS Marc, 2000, *Diccionari Català-Castellà - Diccionario Castellano-Catalán*, Barcelona, Enciclopèdia catalana, p. 416

²² CASTELLANOS Carles, LENOIR Françoise, 2000, *Diccionari de paranys de traducció francès-català*, Barcelona, Enciclopèdia catalana, p. 44.

infinitiu, *acabar de* + infinitiu, *tenir* + participi, *quedar* + participi, *restar* + participi, *deixar* + participi, *estar* + participi), bàsicament. Pel que fa als matisos modals, se sol distingir l'obligació (*haver de* + infinitiu, *caldre* + infinitiu), la possibilitat (*poder* + infinitiu), la probabilitat (*deure* + infinitiu) i l'aproximació (*venir a* + infinitiu).

Mai explicitament, Gavaró e Laca (2002 : 2693) establisson un funcionament paral·lel entre *anar a* e *estar a punt de* (= èsser a mand de) :

Les dues perífrasis més freqüents per expressar la fase preparatòria, *anar a* + infinitiu i *estar a punt de* + infinitiu, es presenten sovint en contextos de conat (la situació és imminent, però acaba per no realitzar-se) i en contextos en què algú percep o dedueix que la situació és imminent (vg. § 22.5.4.3a) :

- (89) a. Anava a contestar-li, però la velleta l'aturà (*li anava respondre, mas la vielheta l'aturèt*)
 b. Estava a punt d'anar-me'n quan m'han sorprès (*èri a mand de me'n anar quand m'an susprés*)²³

L'expressió per *vaig a fer* de çò que dins los exemples citats per Gavaró e Laca se pòt sonar l'imminència contrariada, mòstra doncas que la perífrasi es mai que mai aspectuala en catalan. Atal s'explica que, coma l'avèm observat, la perífrasi siá plan desenvolopada en catalan a l'imperfach de l'indicatiu : *anava a fer*. Aicí s'exprimís d'efièch la dintrada (eventualment contrariada) dins lo procés, e pas la temporalitat futura.

4.4. Cap a una conclusion

Las doas lengas, occitan e catalan, seguiguèron doncas de direccions opausadas, que se pòdon resumir atal, se, solid, parlam pas del sens estrictament espacial. *Vau far* es en occitan lo concurrent de *farai*, amb pasmens un matís semantic important : lo ligam del FP amb lo present de l'enonciacion, subrevivença de la valor aspectuala de dintrada dins lo procés, valor originala de la perífrasi. En cambi, en catalan, la perífrasi *vaig a fer* es un sinonim aproximatiu de *estic a punt de fer*, e pas brica un concurrent del FS.

Cossí explicar aquestas divergèncias entre occitan e catalan? Benlèu qu'èra necite de causir, que cossí exprimir a l'encòp lo futur e lo passat? Cal remarcar la proximitat morfològica originala de *vaig fer* e de *vaig a fer*, encara mai que la preposicion fa inicialment pas que precisar la valor finala de l'infinitiu. Poiriam doncas parlar d'una sinonimia foncionala originala de las doas formas; notem coma maniera de comparason qu'en retoromanic lo futur s'exprimís amb l'ajuda d'un auxiliar seguit o pas de la preposicion *a* : *jau vegn* o *jau vegn a*. De fach, se relèvan de risques de confusion fonetica entre *vaig fer* e *vaig a fer* (Fleischman 1982, 83; López del Castillo 1999, 124), e son sens dobte aquestes risques qu'explican la condemnacion per la nòrma. Ça que la, la confusion eventuala pòt pas èsser totala a causa de la refeccion parciala de las formas de l'auxiliar quand permeton de construire lo preterit perifrastic. A las personas 4 e 5, se tròban pas pus *anem* e *aneu*, formas reservadas al vèrb, mas *vam* e *vau*, reservadas elas a l'auxiliar, e a las personas 2, 4, 5 e 6 son aparegudas de variantas analogicas : *vàres*, *vàrem*, *vàreu* e *vàren*. Mas podèm dire que la proximitat morfològica generala amb *vaig fer* crèa un blocatge de las possibilitats d'extension semantica de *vaig a fer*. Pasmens, recordem qu'avèm pogut observar çò que sembla èsser un expandiment de *vaig a fer* coma futur perifrastic en valencian, ont la lenga catalana es sociolinguisticament en situacion fòrça mens favorabla que en Catalonha : s'i obsèrva mai una diglossia que non pas un bilinguisme e l'influéncia del castelhan es doncas mai fòrta.

²³ Ai aponduda la revirada occitana.

5. Lo ligam amb l'enonciacion coma destriança entre los dos temps

Aquestas divergèncias an mai d'una consequéncia. D'en primièr, nos invitan a considerar demest las lengas romanicas que coneisson lo futur simple las qu'an un segond temps futur construch sus l'auxiliar *anar* : es a dire lo francés, lo castelhan, lo portugués e doncas l'occitan tanben, e las que n'an sonque un, e que doncas son mai conservadoiras que las primièras : l'italian e lo catalan. Puèi, lo significat del futur simple pareis mens unitari entre aquestes dos groups de lengas : l'evolucion d'aquestas qualques lengas romanicas a las qualas conven d'associar l'occitan s'explica benlèu per la necessitat o la volontat de tornar ancorar l'epòca futura dins lo moment de l'enonciacion, que l'auxiliar del FP es al present de l'indicatiu, mentre que las terminasons del FS son pas pus percebudas coma presentas. De mai, a causa d'aqueste fach e de l'origina aspectuala del FP, aqueste segond temps verbal permet de crear un ligam entre lo present de l'enonciacion e l'avenidor. En consequéncia, lo FS pareis mens ligat amb l'enonciacion, çò qu'explica que tant pel francés (Franckel 1984) coma per l'espanhòl (Bauhr 1989, 351) d'autors an vist la diferéncia entre los dos futurs en tèrmes de ligam e de rompedura. En cambi, quand i a pas de segond temps del futur, lo FS es encara ligat amb l'enonciacion, coma en catalan central. Atal, lo 20 de novembre de 2003, dins un sit internet catalan, www.catalunyasensesostres.com, vesèm un personatge, que representa lo cap d'un partit (lo PSC), Pasqual Maragall, dire aicestes mots :

(24) Fa 15 anys vaig ser alcalde perquè els 3 partits d'esquerra vem treure 1 diputat més que PP i CiU. Ara tenim 13 diputats més que ells però no està clar que sigui president de la Generalitat. Com canvien els temps ! O alguns !! Em *fumaré* un cigarret per tranquil.litzar-me.

Ara, Pasqual Maragall ten las cigarretas dins la man. Sembla impossible en occitan actual de dire, dins la meteissa situacion enonciativa : « (Me) *fumarai* una cigarreta. » Se diria puslèu : « (Me) *vau fumar* una cigarreta. » D'efièch, i a un ligam dirècte entre l'eveniment considerat (*fumar una cigarreta*) e l'enonciacion : lo fumar aparten a l'esfèra del present. Per çò que lo FS aparten, el, a una altra esfèra dins una lenga coma l'occitan, pareis impossible de l'empregar dins aquela situacion enonciativa.

6. Conclusion

Occitan e catalan son pas vertadièrament bessons quant a l'expression del futur, ja que lo ligam amb l'enonciacion del FS es pas lo meteiss d'una lenga a l'autra pr'amor de l'existéncia en lenga d'òc d'un futur perifrastic.

La comparason entre occitan e catalan, que la perifrasi *vaig a fer*, exceptat son sens espacial, ne pareis èsser demorada aspectuala, mentre que *vaig fer* es la forma de preterit mai correnta, a mostrat que las doas lengas faguèron de causidas opausadas per empachar l'ambiguitat de la perifrasi que lor èra comuna : l'occitan l'a reservada a l'expression de l'avenidor, e lo catalan a la del passat. L'extension plan limitada de *vaig a fer* s'explica bensai per la tròp granda proximitat morfològica de *vaig fer*, encara que lo paradigma d'aquesta perifrasi n'aja conegut qualques refecçons.

Dins la lenga actuala, la lenga d'òc pareis doncas plan prèpa del francés, al mens sul territòri de França, ja que las doas lengas an uèi dos meteisses paradigmas flexionals especifics per exprimir l'epòca futura, amb la concurréncia de la forma mai recenta. Aquesta proximitat es benlèu deguda a la situacion de bilinguisme diglossic dels parlaires de l'occitan

en França, mas se pòt explicar tanben per un movement mai general, lo de las lengas romanicas que renovèlan l'expression del futur : l'occitan actual de la Val d'Aran a el tanben un futur perifrastic. De mai, lo renovament de l'expression linguistica de l'avenir, o cal remarcar, es una tendéncia universala de las lengas.

Per acabar, nos poiriá temptar l'ipotèsi que la diferéncia entre los dos temps occitans (e franceses) se fonda sus la polisèmia del FP, qu'es un còp un temps gramatical vertadièr, un còp simplement una perifrasi aspectuala. La comparason amb lo catalan o poiriá suggerir, ja que, coma o venèm de veire, dins aquesta lenga, ont *vaig fer* exprimís pas lo futur, sa varianta la perifrasi *vaig a fer* a sonque una valor aspectuala. Pensi ara que cal regetar l'ipotèsi polisèmica, ja que l'aspectualitat del FP a coma sol argument l'emplec que lo destria del futur simple. Considerar que l'emplec aspectual aperten pas al futur perifrastic seriá voler arbitràriament que futur perifrastic e futur simple sián sinonims sens examinar lors diferéncias. Calriá puslèu parlar d'extension semantica : lo FP es una forma qu'obrís cap a l'avenir, caracteristica resumida de còps que i a per la nocion de *prospectivitat* (veire per exemple Novakova 2001). Exprimiá doncas d'en primièr la dintrada dins lo procès, e abans de venir un temps verbal vertadièr, comencèt per l'etapa de la perifrasi aspectuala sinonima de *soi a mand de far* o de *soi per far*.

REFERÉNCIAS BIBLIOGRAFICAS (fòra còrpus, citat dins lo tèxt de l'article)

- ALIBÈRT, L. (1976), *Gramatica occitana*, Montpelhièr, (¹Societat d'estudis occitans, 1935) : ²Centre d'Estudis Occitans.
- ALLIÈRES, J. (2001), *Manuel de linguistique romane*, Paris : Honoré Champion.
- BARCELO, G. J. (2003), « L'occitan contemporain et l'expression verbo-temporelle du futur : la proximité de la langue d'oc avec le français, son opposition avec le catalan. », dins *Nouvelle recherche en domaine occitan*, H. Lieutard & M.-J. Verny (eds.). Montpellier: Université Paul Valéry., p.167-184.
- BAUHR, G. (1989), *El futuro en -ré e ir a + infinitivo en español peninsular moderno*, Gotemburgo : Acta Universitatis Gothoburgensis.
- CUENCA, M. J. (1996), *Sintaxi fonamental*, Barcelona : Empúries
- FLEISCHMAN, S. (1982), *The Future in thought and language*, Cambridge : Cambridge University Press.
- FRANCKEL, J.-J. (1984), "Futur simple et futur proche", dins *Le français dans le monde* 182, p. 65-70.
- GAVARÓ, A., LACA, B. (2002) « Les perífrasis temporals, aspectuals i modals », dins *Gramàtica del català contemporani*, 3, Joan Solà (dir.), Barcelona : Empúries, p. 2623-2726.
- GONZALEZ, D. (1977), *L'occitan parlat jos tèrra. - Los carbonièrs de Carmaus: tèxtes sul trabalh del cròs*, Tolosa, Universitat de Tolosa II - Lo Miralh.
- KLOSS, H. (1978), *Die Entwicklung neuer germanischer Kultursprachen seit 1800*, Düsseldorf (¹1952): ²Schwann.
- LAFONT, R. (1967), *La Phrase occitane. Essai d'analyse systématique*, Paris : Presses Universitaires de France.
- LLÓPEZ DEL CASTILLO, L. (1999), *Gramàtica del català actual. Sintaxi i morfologia*, Barcelona, Edicions 62.
- PAYRATÓ, L., ALTURO, N. (eds.) (2002), *Corpus oral de conversa colloquial. Materials de treball*, Barcelona : Universitat de Barcelona.
- NOVAKOVA, I. (2001), *Sémantique du futur. Étude comparée français-bulgare*, Paris : L'Harmattan.
- PUSCH, C. D. (2001), *Morphosyntax, Informationsstruktur und Pragmatik. Präverbale Marker im gaskognischen Okzitanisch und in anderen Sprachen*, Tübingen : Narr.

VERNET, F. (2000), *Dictionnaire grammatical de l'occitan moderne selon les parlers languedociens*, Montpelhièr : Centre d'Estudis Occitans.

© **Linguistica Occitana 1 (junh de 2004) [www.revistadoc.org]**
© **Gerard Joan Barceló - 2004**